

ПРОГРАМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ

В М. КИЄВІ

Левковська Л.В.

Митрошина Л.І.

Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України

Глобалізаційні процеси у світовій економіці, визначення її як «економіки знань» потребує у містах-мегаполісах реструктуризації промисловості, переходу виробництва на інноваційний шлях розвитку, створення інноваційної інфраструктури, адаптованої до роботи в умовах ринку і об'єднаної єдиним алгоритмом комерціалізації і трансферу технологій.

У м. Києві зосереджено потужний науково-технічний, виробничий, фінансово-економічний потенціал, накопичено величезний досвід проведення інвестиційно-інноваційної політики.

Загальна економічна ситуація, що склалася протягом останніх років у Києві, свідчить про подальше закріплення надбань, досягнутих у попередні роки, підвищення результативності проведених реформ і перетворень, спрямованих на забезпечення сталого збалансованого розвитку міста відповідно до загальнодержавних тенденцій і вимог, що ставляться до столичних міст (1).

Київ характеризується достатньо диверсифікованою структурою промисловості, виробництво та розподілення електроенергії, газу і води становить 16,5%, понад одну п'яту частину промислових обсягів формує харчова промисловість і перероблення сільськогосподарських продуктів, 17,9-машинобудування, 15,0 – хімічна та нафтохімічна промисловість, 9,3% - целюлозно-паперова промисловість і видавнича справа.

Реалізація стратегії сталого соціально-економічного розвитку міста вимагає нарощування інвестиційних ресурсів, поліпшення структури інвестиційних джерел і оптимізації напрямів їх використання відповідно до пріоритетів економічного зростання.

У місті зосереджено найбільші обсяги інвестиційних ресурсів держави (у 2003 році майже 16% інвестицій в основний капітал та понад одна третина прямих іноземних інвестицій), що свідчить про високий інвестиційний потенціал та рейтинг міста. Інвестиційна діяльність спрямовується на будівництво нових об'єктів, розширення, реконструкцію та переозброєння діючих виробництв, спорудження об'єктів соціальної сфери.

Закріплюється тенденція нарощування темпів освоєння інвестицій. Так, у 2002 році у м. Києві було освоєно 6,7 млрд. грн. капітальних інвестицій, що на 9,4% більше ніж у 2001 році, їх обсяг у 2003 році становив 9,9 млрд. грн. (у 1,4 рази більше порівняно з 2002 роком). Останніми роками спостерігається позитивна тенденція зростання обсягів інвестицій в основний капітал, які спрямовуються на придбання машин та обладнання. У 2003 році їх питома вага становила 42,9%. Головними джерелами інвестицій в основний капітал у 2003 році залишались власні кошти підприємств та організацій (37,9%) і кошти приватних осіб (30,0%). У результаті поліпшення умов кредитування (зменшення середньої ставки за кредити до 32%) намітилась тенденція зростання частки кредитних інвестиційних ресурсів (до 9,4%). Разом з тим, зменшується частка асигнувань з державного бюджету (3,4%).

Водночас для забезпечення сталого розвитку економіки наявні обсяги інвестиційних ресурсів є недостатніми. Інноваційний шлях розвитку

промисловості та орієнтація її на виробництво нових технологічно складних виробів вимагає комплексної модернізації та фінансової підтримки підприємств, більшість з яких поки що не здатні нагромаджувати власні кошти для розширення та модернізації виробництва або одержувати довгострокові кредити від комерційних банків.

Порівняно з нинішніми тенденціями, темпи зростання обсягів інвестицій в основний капітал за семирічний період повинні збільшитись приблизно до 114% на рік, забезпечивши інвестування у 2010 р. на рівні 15 млрд. грн.

У 2003 році приріст іноземних інвестицій становив 260,2 млн. дол. США, а в розрахунку на одного мешканця обсяг прямих іноземних інвестицій за станом на 01.01.2004 р. досяг 805 дол. США, що у 9 разів перевищує середній показник по Україні.

Переважна кількість іноземних інвестицій надходить від країн з розвинутою економікою та офшорних зон. Найбільшу питому вагу становлять інвестиції з США (на 01.01.2004 р. – 18,7%), Німеччини (11,1%), Кіпру (10,4%), Австрії (6,8%). Невисоким залишається спрямування прямих іноземних інвестицій в пріоритетні галузі економіки, які вимагають від інвесторів відносно високих затрат ресурсів (машинобудування, транспорт). Іноземний капітал, як і раніше, спрямовується в сектори економіки з високим обігом капіталу - такі як торгівля, фінансова діяльність, зв'язок, харчова промисловість, машинобудування, хімічна промисловість. Структура прямих іноземних інвестицій в Україну по країнах наведена в таблиці 1.

Таблиця 1

Прямі іноземні інвестиції в Україну по країнах*

(на початок року; млн. дол. США)

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Всього	483,5	3281,8	3875,0	4555,3	5471,8	6657,6
Сполучені Штати Америки	96,6	589,5	639,5	777,5	890,6	1074,8
Кіпр	28,5	211,2	377,7	493,0	672,1	779,2
Сполучене Королівство	33,8	246,1	312,0	414,2	534,0	686,1
Нідерланди	11,8	302,9	362,2	374,1	396,3	463,9
Німеччина	101,3	228,5	240,9	250,5	317,7	441,4
Віргінські острови, Британські	0,8	156,6	192,8	275,2	346,1	381,0
Російська Федерація	19,1	287,9	286,6	315,5	323,2	377,6
Швейцарія	21,3	133,0	163,3	224,0	272,2	319,5
Австрія	8,2	87,9	124,5	144,4	214,3	252,1
Корея, Республіка	-	171,2	170,4	170,4	172,1	172,9
Польща	13,1	54,5	62,8	69,3	98,1	153,3
Угорщина	13,7	45,0	51,9	58,3	79,8	127,6
Швеція	3,6	64,8	77,1	89,2	90,4	116,7
Італія	14,6	69,9	72,2	81,1	86,5	95,1
Ліхтенштейн	1,7	84,1	75,3	45,7	72,3	87,1
Канада	14,8	57,8	57,5	52,5	62,5	80,1
Ірландія	14,2	56,2	90,5	74,2	77,9	79,1
Інші країни	86,4	434,7	517,8	646,2	765,7	970,1

* Статистичний щорічник України за 2003 рік

У даний час лише формуються необхідні передумови для створення в Україні системи ефективного регулювання інноваційних процесів. Одним із кроків на цьому шляху повинно стати формування регіональних організаційно-інвестиційних механізмів реалізації інноваційних проектів і програм.

Протягом останніх років інноваційна діяльність промислових підприємств міста поступово активізується, але залишається недостатньою для забезпечення інтенсивного розвитку. У 2003 році питома вага інвестиційно активних підприємств міста складала 32,2%, або близько 13% від їх кількості в Україні. Обсяг інноваційної продукції, виробленої в столиці у 2003 році, склав близько 920 млн. грн., або 7,6% від загального обсягу промислової продукції. Частка Києва в загальнодержавних обсягах інноваційної продукції становила 8,2%.

Кількість упроваджених прогресивних технологій та освоєних виробництвом нових видів продукції у промисловості країни та кількість інноваційних промислових підприємств наведені у таблиці 2.

Таблиця 2

Впровадження прогресивних технологічних процесів та освоєння виробництва нових видів продукції в промисловості

	1991	1995	2000	2001	2002	2003
Впроваджено нових прогресивних технологічних процесів	7303	2936	1403	1421	1142	1482
з них маловідходних ресурсозберігаючих та безвідходних	1825	1044	430	469	430	606
Освоєно нових видів* продукції, найменувань	13790	11472	15323	19484	22847	7416
з них нових видів техніки	11482	9398	631	610	520	710

* З 2003 р. – видів інноваційної продукції

Стосовно м. Києва то, поширеним напрямом інноваційної діяльності залишається упровадження нових прогресивних процесів, за 2003 рік їх впроваджено 323, з них майже кожен другий є маловідходним та ресурсозберігаючим. Питома вага міста в загальнодержавних обсягах упровадження нових технологічних процесів за станом на 1.01.2004 року складає 22,0%.

Одним із основних напрямів інноваційної діяльності є оновлення асортименту продукції. Понад три чверті підприємств, які здійснювали інноваційну діяльність у 2003 році, освоїли 160 нових видів техніки та 452 найменування матеріалів, виробів, продуктів.

Із загальної кількості нових видів матеріалів, виробів та продуктів, освоєних у 2003 році, половина є продукцією машинобудування, зокрема понад одна чверть – електронного та електричного устаткування, одна п'ята - хімічної та нафтохімічної промисловості.

Інвестиційна політика міської влади спрямовується, насамперед, на здійснення гнучкого й ефективного управління потенціалом потужного промислового комплексу міста, що сприяє збільшенню частки продукції

кінцевого споживання в загальних обсягах виробництва та обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, яка задовольняє потреби як внутрішнього, так і зовнішнього споживача.

Одним з найважливіших факторів сталого соціально-економічного розвитку м. Києва є здійснення сучасних фундаментальних та прикладних наукових досліджень та забезпечення ефективного використання їх результатів у виробничому процесі.

У 2003 році наукові та науково-технічні роботи виконували 380 наукових організацій міста, з них майже 55,0% орієнтовано безпосередньо на виробників (галузева та заводська наука), 39,5% - наукові установи академічного профілю, 5,5% - вищі навчальні заклади.

Основними джерелами фінансування науково-технічних робіт були кошти держбюджету, іноземних інвесторів, кошти суб'єктів підприємницького сектора. За рахунок коштів міського бюджету у 2003 році здійснювалося фінансування наукових розробок на суму 19,1 млн. грн.

Реалізація інноваційної стратегії в більшості галузей промисловості Києва створює передумови для переходу до інноваційного типу розвитку всієї економіки міста. У 2003 році в цілому по місту підприємствами-учасниками вироблено інноваційної продукції на суму – 885 млн. грн. (або 180% до плану).

Вирішальне значення для соціальної якості міста, рівня життя населення має стан та рівень розвитку міської соціальної інфраструктури, яку можна визначити як діючий на території міста комплекс об'єктів, що об'єднує матеріальні та організаційні елементи обслуговування населення міста (2).

Результативність управлінських рішень щодо розвитку соціальної сфери міста багато в чому залежить від наявних фінансових ресурсів для її розвитку. Враховуючи низький рівень капіталізації інвестицій у розвиток соціальної сфери, необхідно розраховувати, передусім, на можливості міського бюджету.

На сьогодні бюджетні кошти міста (бюджет розвитку) дозволяють забезпечити потребу в інвестиційних ресурсах у соціальну сферу в середньому на 56,5%.

Для забезпечення сталого розвитку економіки необхідна зміна ідеології формування фінансових ресурсів – поступовий перехід планування від досягнутого рівня до планування за потребами, пошук альтернативних джерел фінансування, оптимізація напрямів вкладання.

Фінансові результати м. Києва складаються з ресурсів бюджетів всіх рівнів, коштів підприємств і організацій, ресурсів цільових фондів, кредитних ресурсів, наданих банками столиці на розвиток господарського комплексу, коштів іноземних інвесторів і виступають головним економічним інструментом конструктивного впливу на соціально-економічний розвиток регіону.

Процес створення інноваційної інфраструктури в м. Києві, незважаючи на її перспективність та потенційні можливості розвитку, потужний науковий і промисловий потенціал, знаходиться на початковій стадії. Він є не системним, епізодичним. Відсутній вплив відповідної державної довгострокової програми інноваційно-технологічного розвитку. Активізація цього процесу значною мірою залежить від ініціативи органів місцевої влади, окремих інститутів і підприємств.

Отже, розвиток місцевої інфраструктури потребує запровадження нових організаційно-економічних форм ринкових взаємовідносин між наукою та споживачами науково-технічної продукції, що знайшли широке розповсюдження у світовій практиці – інноваційних центрів та бірж, центрів

комерціалізації технологій і венчурних компаній, бізнес-інкубаторів і технопарків, інвестиційних банків та фондів, використання можливостей малого та середнього бізнесу.

Література

1. Іноземні інвестиції та національний капітал: парадигма взаємодії: (Безпека економічних трансформацій) // Зб. наук. праць / Я.А.Жаліло (ред.). – К.: Сатсанга, 2001. – Вип. 15. –С.124.
2. Оценка бизнеса: Учебник / Под ред. А.Г.Грязновой, М.А.Федотовой. – М.: Финансы и статистика, 2000. – С.43..